

УДК 330.101

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.19>**Філяк М.С.**

кандидат економічних наук, докторант,
Львівський університет бізнесу та права
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0931-5196>

Завадовська Ю.Ю.

магістр,
Львівський університет бізнесу та права
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0937-109X>

Filiak Maksym, Zavadovska Yuliia
Lviv University of Business and Law

ЦИКЛИ ПОКОЛІНЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПОСЕЛЕНЬ ЯК ЇХ КЕРІВНА ПРОГРАМА

GENERATIONAL CYCLES AND SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF SETTLEMENTS AS THEIR GUIDING PROGRAM

Ця стаття присвячена аналізу циклів поколінь та їхнього впливу на соціально-економічний розвиток поселень. Використовуючи існуючі дослідження соціально-економічних циклів, ми визначаємо основні фази циклів розвитку поколінь та їхню характеристику. Особлива увага приділяється взаємодії поколінь сусідніх циклів та наслідкам цих взаємодій для еволюції поселень. Існуючі дослідження в області соціально-економічних циклів містять теоретичні основи для розуміння довготривалих економічних і соціальних процесів. Теорії економічних циклів і взаємозв'язок економічних та соціальних змін можуть бути пристосовані для аналізу циклів розвитку поколінь. Це дозволить створити модель, яка враховує як економічні, так і соціокультурні аспекти розвитку поселень. Крім того, розроблено підхід до створення основних соціальних маркерів для програмно-орієнтованого підходу, що може використовуватися для ефективного планування розвитку поселень. Аналіз циклів соціально-економічного розвитку поколінь включає визначення основних фаз цих циклів, їхніх характеристик та впливу на розвиток поселень. Автори стверджують, що взаємодія поколінь сусідніх циклів є ключовим аспектом, який визначає динаміку еволюції поселень. Визначено особливості цієї взаємодії та її наслідків, що допоможе розробити стратегії, які враховують міжпоколіннєві відносини та їхній вплив на соціально-економічний розвиток.

Ключові слова: програмно-орієнтований підхід, соціально-економічний розвиток, покоління, економічні цикли.

This article is dedicated to analyzing generational cycles and their impact on the socio-economic development of settlements. By utilizing existing research on socio-economic cycles, we identify the main phases of generational development cycles and their characteristics. Special attention is given to the interaction of generations from adjacent cycles and the consequences of these interactions for the evolution of settlements. Existing research in the field of socio-economic cycles provides theoretical foundations for understanding long-term economic and social processes. Theories of economic cycles and the interconnection between economic and social changes can be adapted to analyze generational development cycles. This allows for the creation of a model that considers both economic and socio-cultural aspects of settlement development. Additionally, an approach to creating primary social markers for a program-oriented approach, which can be applied for effective settlement planning, has been developed. Analyzing the cycles of generational socio-economic development includes identifying the main phases of these cycles, their characteristics, and their impact on the development of settlements. The interaction of generations from adjacent cycles is a key aspect that determines the dynamics of settlement evolution. The peculiarities of this interaction and its consequences have been identified, which will help develop strategies that take into account intergenerational relationships and their impact

on socio-economic development. Expanding on this, the article delves into the practical applications of these theoretical frameworks. By examining the empirical data from various settlements, we can observe how generational cycles manifest in real-world scenarios, influencing urban and rural development, resource allocation, and community dynamics. The research highlights case studies where generational interactions have led to significant socio-economic transformations, either fostering growth and innovation or causing stagnation and decline. Furthermore, the article proposes a detailed methodology for creating social markers that can be used by policymakers and urban planners. These markers include demographic trends, educational attainment levels, employment patterns, cultural shifts, and value orientations of different generations. By integrating these markers into a program-oriented approach, we can enhance the precision of development plans, ensuring they are tailored to the unique needs and potentials of each settlement. The implications of this research are far-reaching, providing a robust framework for understanding and managing the complex interplay between generations and socio-economic development. This approach not only helps in anticipating future challenges but also in crafting proactive strategies that leverage generational strengths, mitigate potential conflicts, and promote sustainable development. Ultimately, this comprehensive analysis underscores the importance of considering generational dynamics in the ongoing efforts to foster resilient and thriving communities.

Keywords: *program-oriented approach, socio-economic development, generations, economic cycles.*

Постановка проблеми. Розвиток поселень є складним і багатовимірним процесом, який залежить від численних економічних, соціальних та культурних факторів. Одним з ключових аспектів цього розвитку є вплив поколінь та їхніх циклів на соціально-економічні процеси. Вивчення поколінь та їхніх циклів надає можливість глибше зрозуміти закономірності розвитку поселень та створити ефективні стратегії їхнього управління.

Основною метою даної статті є визначення та характеристика циклів соціально-економічного розвитку поколінь, а також аналіз їхньої взаємодії та впливу на розвиток поселень. Особливу увагу буде приділено створенню основних соціальних маркерів, які можуть бути використані для програмно-орієнтованого підходу в управлінні розвитком поселень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями моделі сталого розвитку в різних соціально-економічних контекстах займалися відомі закордонні вчені, серед яких: Дж. Кітчин (цикли та тенденції в економічних факторах), К. Жюгляр (цикли Жюгляра), С. Кузнець (середньострокові ритми Кузнеця), представники Австрійської школи (зокрема, М. Ротбанд). Відомі міжнародні дослідники теж вивчали тематику керівних програм соціально-економічного розвитку, дотичну до мети даного дослідження. Серед них: В. Парето (цикли підйому та падіння у еволюції суспільних еліт), Й. Шумпетер (концепція «творчого руйнування» як фактор завершення циклу), М. Кастельс (концепція «мережевого суспільства»), В. Штраус, та Н. Хау (характеристики окремих поколінь у США), П. Тейлор (структурування окремих поколінь) та інші. Проте, недостатньо уваги приділяється впливу цих циклів на розвиток поселень та на їхнє програмне управління.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати дослідження економістів щодо соціально-економічних циклів в різних соціоекономічних контекстах та визначити їх внесок у цю сферу; а також виділити цикли соціально-економічного розвитку поколінь, окреслити їх характеристики та вплив на розвиток територій, дослідити особливості взаємодії поколінь сусідніх циклів розвитку та наслідки для еволюції поселень. Окрім цього, необхідно описати можливість та механізм створення основних соціальних маркерів розвитку поколінь для програмно-орієнтованого підходу.

Виклад основного матеріалу. У наших попередніх дослідженнях ми виділяли декілька видів циклів, що знаходяться у кореляції із формуванням «стрімів» та «патернів» окремих поколінь та впливають на картину соціально-економічного розвитку у певний період, на межах яких взаємодіють чи змінюються «стріми» поколінь.

Серед них, 9-річний цикл стратегічного планування, 16-18 річний «цикл повноліття» та 28-30-річний «цикл соціальної відповідальності». З цього погляду видається доречним зіставити бачення розвитку цих порівняно коротких та середньострокових циклів у руслі досліджень світових економістів. Зокрема, Цикли Кітчина тривають 3-4 роки, або половина періоду стратегічного планування. У попередніх дослідженнях ми наголошували на тому, що планування на період 4 роки є відносно неефективним, оскільки не дозволяє досягти стратегічної мети, на щ потрібен період у 2 каденції виборного службовця, тобто приблизно 9 років. Цикли Жюгляра [2] охоплюють період 7-11 років, приблизно співпадаючи з окресленим нами періодом стратегічного планування, що доречно використовувати у програмно-орієнтованому підході. Нарешті, цикли Кузнеця тривають 15-25 років, що корелює із нашими середньостроковими 16-18-річним «циклом повноліття» та 28-30-річним «циклом соціальної відповідальності», які прослідковуються у взаємодії «стрімів» поколінь. Детальніше розглянемо внесок кожного із згаданих дослідників до теорії циклів та їхній зв'язок із керівними програмами соціально-економічного розвитку.

Роботи економіста Джозефа Кітчина, зокрема його книга 1923 року "Cycles and Trends in Economic Factors" ("Цикли та тенденції в економічних факторах"), зробили значний внесок у розуміння економічних циклів, які можна застосувати до аналізу поколіннєвих циклів та соціально-економічного розвитку поселень. Кітчін відомий тим, що ідентифікував короткострокові економічні цикли, які зараз називаються циклами Кітчина [3], тривалістю приблизно 40 місяців. Ці цикли характеризуються коливаннями запасів та виробництва в межах підприємств. Завдяки ретельному аналізу статистичних даних Кітчін продемонстрував, що ці короткі цикли можуть суттєво впливати на економічну стабільність та зростання.

Визначення цих короткострокових циклів уможливила більш детальне розуміння економічних коливань, доповнюючи довші цикли, вивчені іншими економістами, такими як цикл Жюгляра (7-11 років). Дослідження Кітчина допомогли вдосконалити економічне прогнозування та планування, показуючи, яким чином регулярні коливання економічної активності можуть бути передбачені та керовані.

Робота Джозефа Кітчина заклала основу глибшого розуміння економічних циклів, підкреслюючи важливість короткострокових коливань у ширшому контексті економічної теорії. При застосуванні до вивчення поколіннєвих циклів та соціально-економічного розвитку поселень його ідеї пропонують цінні інструменти для прогнозування та управління динамічними змінами, що характеризують як економічне, так і соціальне середовище.

Французький економіст Клеман Жюгляр, відомий своїм визначним внеском у вивчення економічних циклів та працею "Des Crises Commerciales Et De Leur Retour Periodique En France" ("Комерційні кризи та їх періодичне повернення у Франції"), опублікованою в 1862 році. Інсайти Жюгляра щодо періодичної природи економічних криз заклали основу для розуміння того, як ці цикли впливають на поколіннєві закономірності та соціально-економічний розвиток поселень. Ось огляд того, як його робота сприяє розумінню цих ширших тем:

Жюгляр визначив так звані цикли Жюгляра, які є середньостроковими економічними циклами тривалістю приблизно від 7 до 11 років. Його новаторський аналіз історичних економічних даних виявив закономірність регулярних підйомів і спадів у комерційній діяльності. Жюгляр стверджував, що ця періодичність не є випадковою, а є фундаментальною характеристикою капіталістичних економік.

У праці "Des Crises Commerciales Et De Leur Retour Periodique En France" Жюгляр ретельно задокументував фази економічних циклів: розширення, криза та згортання. Він спостерігав, що під час фази розширення збільшуються як інвестиції, так і виробництво і це призводить до підйому. За цим слідує криза, яка характеризується фінансовими труднощами та економічним скороченням, що завершу-

ється фазою згортання, коли економіка коригується і готується до наступного циклу зростання.

Робота Жюгльєра допомагає нам поглянути на те, як економічні цикли впливають на динаміку взаємодії та зміни поколінь. Поколіннєві цикли, що зазвичай охоплюють від 16 до 30 років, включають кілька циклів Жюгльєра. Кожне покоління переживає кілька економічних підйомів і спадів, що формують їх економічні можливості, соціальну мобільність та загальний життєвий досвід. Наприклад, покоління, яке вступає на ринок праці під час економічного підйому, може скористатися значною пропозицією робочих місць та зростанням доходів, а це сприяє оптимізму та зростанню споживання. І навпаки, покоління, яке досягає повноліття під час спаду, може зіткнутися з високим безробіттям та економічними труднощами, що впливає фінансову поведінку та довгострокові перспективи цих осіб.

Видатний американський економіст Саймон Кузнець зробив значний внесок у розуміння економічного розвитку та циклічних коливань, особливо через свою книгу 1930 року "Secular Movements in Production and Prices. Their Nature and their Bearing upon Cyclical Fluctuations" ("Циклічні рухи у виробництві та цінах. Їхня природа та вплив на циклічні коливання"). Робота Кузнеця [4] забезпечує основоположну структуру для розуміння того, як довгострокові економічні тенденції та циклічні рухи впливають на поколіннєві цикли та соціально-економічний розвиток поселень. Ось огляд його внесків у цьому контексті.

У книзі "Secular Movements in Production and Prices" Кузнець досліджував природу довгострокових економічних тенденцій, часто названих світськими рухами, та їх взаємодію з короткостроковими циклічними коливаннями. Він ретельно аналізував історичні дані щодо виробництва та цін, виявляючи закономірності та ритми, які лежать в основі економічної активності протягом тривалих періодів. Ідентифікація Кузнецем цих світських тенденцій надала нову перспективу для розгляду економічного розвитку, підкреслюючи важливість довгострокових структурних змін в економіці.

Кузнець відомий тим, що визначив середньострокові економічні цикли, тепер відомі як цикли або коливання Кузнеця, які тривають приблизно 15-25 років. Ці цикли характеризуються періодами економічного зростання, за якими слідує скорочення, під впливом демографічних змін, технологічних інновацій та капіталовкладень. Робота Кузнеця показала, що ці цикли є невід'ємною частиною розуміння ширших економічних динамік та моделей розвитку.

Поколіннєві цикли, що зазвичай тривають близько 20-30 років, тісно корелюють з циклами Кузнеця. Кожне покоління переживає різні економічні умови, які формують їхню поведінку, цінності та можливості. Бачення Кузнеця щодо середньострокових циклів допомагають пояснити, як економічні умови можуть значно відрізнятись від одного покоління до іншого, впливаючи на все: від перспектив працевлаштування та рівня доходів до моделей споживання та соціальної мобільності.

Аналіз Кузнеця циклічних тенденцій у суспільстві та середньострокових циклів забезпечує структуру для розуміння того, як зрушення впливають на економічний розвиток. Наприклад, періоди економічного зростання часто збігаються з тим, коли поколіннєві «когорти» чи «стріми» вступають на ринок праці, стимулюючи інновації та продуктивність. Навпаки, економічні скорочення можуть призводити до викликів для нових поколінь, таких як високе безробіття та зниження економічних можливостей.

Робота Кузнеця має практичні наслідки для спрямування програм, спрямованих на сприяння сталому розвитку поселень. Його акцент на довгострокових тенденціях та циклічних коливаннях інформує стратегії економічного планування, інвестування та соціальної політики. Програми можуть бути розроблені для використання періодів економічного зростання для розвитку інфраструктури та впровадження механізмів підтримки під час економічних спадів.

Більше того, розуміння поколінних циклів через інструментарій Кузнеця дозволяє враховувати специфічні потреби та виклики, з якими стикаються різні покоління «когорти» чи «стріми». Наприклад, програми з розвитку освіти чи працевлаштування можуть адаптуватися до економічних умов, з якими нові покоління, ймовірно, зіткнуться.

Вивчення поколінневих циклів у соціоекономічному розвитку викликало інтерес кількох економістів. Одним із перших свій внесок у цю сферу досліджень зробив італійський економіст Вільфредо Парето, який відзначав, що еліти кожного суспільства проходять цикл підйому та падіння [5]. Цей концепт було розвинуто Страусом і Хау [6]. Вони визначили чотири поколіннєві архетипи: Ідеалістичне, Реактивне, Громадянське та Адаптивне покоління – і стверджували, що ці архетипи повторюються в передбачуваній послідовності з часом. Ще одним економістом, який багато зробив для вивчення поколінних циклів, був Йозеф Шумпетер, який запропонував концепцію "творчого руйнування" – ідею, що інновації призводять до знищення старих галузей та створення нових. Шумпетер стверджував, що такий цикл творчого руйнування є необхідним для економічного зростання та розвитку. У контексті еволюції населених пунктів Ніл Хау та Вільям Страус у своїй книзі "Четверте перетворення" припустили, що поколінні цикли можуть суттєво впливати на розвиток міст і інших населених пунктів. Вони стверджували, що кожні 80-100 років починається новий "оберт" або перетворення, і що кожен оберт характеризується унікальним набором поколінневих архетипів і характерним соціоекономічним ландшафтом. Автори вказували, що цей цикл обертів повторюється протягом історії і має глибокий вплив на еволюцію суспільства.

Ще одним економістом, який вивчав вплив поколінних циклів на еволюцію населених пунктів, є іспанський соціолог Мануель Кастельс. Кастельс запропонував концепцію "мережевого суспільства", яке організоване навколо мереж зв'язку та інформації [3]. Кастельс стверджував, що розвиток цих мереж тісно пов'язаний з циклами інновацій та творчості, і що вони мають суттєвий вплив на еволюцію міст та інших населених пунктів.

Багато економістів внесли свій внесок у дослідження створення соціальних маркерів поколінневого розвитку з метою управління програмно-орієнтованими підходами до соціоекономічного розвитку.

Ще одним економістом, який зробив внесок у створення соціальних маркерів розвитку поколінь, є Пол Тейлор, автор книги "Наступна Америка: Бумери, міленіали та загрозлива боротьба поколінь". Тейлор стверджує, що кожне покоління має унікальні характеристики, які формуються їхнім досвідом, і розуміння цих рис може допомогти політикам створювати ефективні стратегії для кожного покоління [7]. Наприклад, Тейлор зауважує, що бумери – це велике і впливове покоління, яке має значний вплив на суспільство і економіку, і тому державні стратегії, які враховують потреби саме цього покоління, такі як пенсійне соціальне забезпечення, є важливими для загального благополуччя суспільства.

Крім того, Річард Флоріда в своїй книзі "Виникнення творчого класу і як він змінює роботу, відпочинок, спілкування і повсякденне життя", підкреслює важливість розуміння характеристик та цінностей "творчого класу", тобто висококваліфікованих і освічених працівників у сферах технології, медіа та мистецтва – у формуванні соціоекономічного розвитку міст та регіонів. Він обстоює тези про те, що політика, що підтримує творчий клас, зокрема, інвестиції в культурні зручності та в оновлення території міста, може допомогти залучати та утримувати в місті таланти, що, в свою чергу, може підтримувати економічний ріст.

Висновки. Дослідження поколінневих циклів у соціально-економічному розвитку викликало інтерес багатьох економістів. Італійський економіст Вільфредо Парето першим відзначив циклічне піднесення і падіння суспільних еліт. Страус і Хау роз-

винули цю концепцію, визначивши чотири поколіннєві архетипи, що повторюються з часом. Йозеф Шумпетер запропонував концепцію "творчого руйнування", вказуючи, що інновації призводять до знищення старих галузей та створення нових, що є необхідним для економічного зростання. Ніл Хау і Вільям Страус стверджували, що кожні 80-100 років починається новий трансформаційний цикл, який характеризується унікальним соціоекономічним ландшафтом. Вони стверджують, що кожен поколіннєвий цикл, що триває 80-100 років, включає унікальні архетипи і соціоекономічні характеристики. Економісти зробили значний внесок у створення соціальних маркерів для управління поколіннєвим розвитком за програмно-орієнтованими підходами. Вільям Страус і Ніл Хау розробили теорію поколінь, класифікуючи людей у конкретні покоління, кожне з яких має унікальні характеристики. Іспанський соціолог Мануель Кастельс ввів концепцію «мережевого суспільства», наголошуючи на важливості інновацій та творчості для еволюції міст. Пол Тейлор підкреслює, що розуміння особливостей кожного покоління допомагає політикам створювати ефективні стратегії. Річард Флорида наголошує на важливості підтримки творчого класу через політику міського розвитку, що сприяє економічному зростанню.

Економіст Дж. Кітчін вивчав короткострокові економічні фактори, однак його підхід до ідентифікації та аналізу циклів знаходить застосування у вивченні поколіннєвих циклів. Цикли поколінь часто тривають 20-30 років (ми виділили 16-18 річний «цикл повноліття») та 28-30-річний «цикл соціальної відповідальності»), отже, розуміння короткострокових економічних коливань може допомогти окреслити контекст для більш тривалих періодів економічних та соціальних змін, що співпадають з змінами поколінь. Методи Кітчїна корисні для розуміння того, як ці коротші цикли впливають на довгострокові поколіннєві закономірності, такі як звички щодо витрат, тенденції зайнятості та прийняття нових технологій.

Соціально-економічний розвиток поселень часто відповідає циклічним моделям, що під впливом економічних факторів. Розуміючи короткострокові цикли Кітчїна, ми можемо краще передбачати розвиток поселень через фази буму та спаду. Розвиваючи його теорії, урбаністи можуть краще передбачати періоди швидкого зростання або спаду та сприяти більшій стійкості та адаптованості міських та сільських громад.

Періодичний характер економічних криз, ідентифікований К. Жюгляром, має глибокі наслідки для розвитку поселень. Як міські, так і сільські громади піддаються ритмам економічних циклів та, відповідно, переживають фази швидкого зростання та інвестицій, за якими слідує період скорочення та застою.

Під час економічних бумів поселення часто розширюються за рахунок збільшення будівництва, розвитку інфраструктури та зростання населення. Ця фаза може призвести до значного покращення рівня життя та економічних можливостей у межах поселення. Однак наступна фаза спаду може призвести до недовикористаної інфраструктури, зниження вартості нерухомості та економічних труднощів.

Розвиток поселень: міських, приміських або сільських – глибоко впливає на економічні цикли, ідентифіковані відомим економістом С. Кузнецьом. Як ми вказували, поселення часто переживають періоди швидкого зростання та трансформації під час економічних бумів, за якими слідує застій або спад під час криз. Роботи С. Кузнеця допомагають зрозуміти ці закономірності, що дозволяє урбаністам ефективніше прогнозувати соціально-економічний розвиток поселень. Зокрема, під час періодів економічного зростання інвестиції в інфраструктуру, житло та громадські послуги можуть бути стратегічно спрямовані на забезпечення зростання населення та економічної активності. Під час спадів основна увага міст може приділятися підтриманню стабільності та підготовці до майбутніх фаз зростання.

Нарешті, Австрійська школа, особливо у роботах Людвіга фон Мізеса та Фрідріха Гаєка, підкреслює важливість структури капіталу та тимчасових преференцій у розумінні економічних циклів. Економічне зростання «вшир» часто спричинене змінами

в структурі капіталу під впливом підприємницької діяльності та технологічних новацій. Невідповідності в структурі капіталу, часто через штучне розширення кредиту, можуть призводити до економічних спадів. Процес підприємницького відкриття є центральним для австрійської перспективи. Підприємці ідентифікують та використовують нові можливості, створені технологічними змінами, що формує цикли інвестицій та інновацій. Цей процес є сутнісно циклічним, оскільки періоди інтенсивної підприємницької діяльності змінюються періодами коригування та консолідації.

Список використаних джерел:

1. Block W., & Rockwell L. H. Jr. (Eds.) (1988) *Man, economy, and liberty: Essays in honor of Murray N. Rothbard*.
2. Juglar C. (1862) *Des crises commerciales et de leur retour périodique en France*. Paris.
3. Kitchin J. (1923) Cycles and trends in economic factors. *Review of Economics and Statistics*, no. 5(1), pp. 10–16.
4. Kuznets S. (1930) *Secular movements in production and prices: Their nature and their bearing upon cyclical fluctuations*. Boston: Houghton Mifflin.
5. Pareto V. (1916) *The mind and society*. Harcourt, Brace & Co.
6. Strauss W., & Howe N. (1997) *The fourth turning: An American prophecy – What the cycles of history tell us about America's next rendezvous with destiny*. Crown.
7. Taylor P., & Pew Research Center. (2014) *The next America: Boomers, millennials, and the looming generational showdown*. PublicAffairs.